

Проектот *Свезди на светската книжевност* е една од најзначајните цивилизациски придобивки што ќе го збогати македонскиот духовен простор и ќе овозможи пристап до колосалните дострели во развојот и креирањето на пишаниот збор.

Во колекцијата на овој монументален избор, вградени се најзначајните проблесоци на човечката мисла – капиталните дела што потекнуваат од најдалечните духовно-уметнички изворишта до најистакнатите книжевни остварувања во поново време.

Со приопштувањето на овој најсодржаен библиофилски зафат, за македонската јавност стануваат достапни врвните остварувања од светската книжевна ризница.

Министерство за култура на Република Македонија
Проект „Свезди на светската книжевност“

Сѝручна редакција:

Митко Маџунков, *главен редактор*

Луан Старова

Ташко Ширилов

Ефтим Клетников

Драги Михајловски

Венко Андоновски

Ратко Дуев

Проектот е целосно финансиран
од Владата на Република Македонија

Лав Николаевич Толстој

АНА КАРЕНИНА
ТОМ ВТОРИ

Наслов на оригиналот

Лев Николаевич Толстой
АНА КАРЕНИНА

© за македонското издание:
Арс Ламина – публикации
во соработка со Арс Студио

За издавачот

Тамара Јовановиќ-Нешовска
Бранка Бугариска

Превод од руски јазик
Костадин Голаков

Поговор

Костадин Голаков

Јазична редакција
Гордана Ацеска

Корица

Кочо Фиданоски

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

821.161.1-31

821.161.1-31.09 Толстој, Л.Н.

ТОЛСТОЈ, Лев Николаевич

Ана Каренина. Т. 2 / Лав Николаевич Толстој ; [превод од руски јазик и поговор Костадин Голаков]. – Скопје : Арс ламина – публикации, 2015. – 508 стр. ; 21 см. – (Свезди на светската книжевност)

Превод на делото: Анна Каренина / Лев Николаевич Толстој

ISBN 978-608-247-272-0 (тврд повез)

1. Толстој, Лав Николаевич види Толстој, Лев Николаевич

а) Толстој, Лав Николаевич (1828-1910) – „Ана Каренина“ – Критики и толкувања

COBISS.MK-ID 99865610

ЛАВ НИКОЛАЕВИЧ ТОЛСТОЈ

АНА КАРЕНИНА

ТОМ II

Арс Ламина – публикации
Скопје, 2015

ЗА СРЕЌАТА И ЛЌУБОВТА

(поговор)

„Сите среќни семејства личат едно на друго, секое несреќно семејство е несреќно на свој начин“ е веројатно една од најефективните слики за аристократското семејство во Русија во XIX век. Преку контрастот „материјален интерес“ наспроти „браќ од љубов“, преку прикажувањето на благородничките вонбраќни врски во Петроград и Москва, грофот Лав Николаевич Толстој успева да направи од романот *Ана Каренина* вонвременско дело актуелно до ден-денес.

Романот за Ана Каренина, жената што завршува трагично поради тоа што не може да се пронајде себеси во вителот наречен љубов или браќ, Толстој го пишува во периодот кога Русија се бори со прашањето дали да го прифати западниот начин на живеење или да го одбере својот сопствен пат на развој (периодот на либералните реформи на царот Александар II, словенофилството, аграрните реформи, укинувањето на крепосното право...). Преку паралелно прикажување на три сосем различни браќа (оној на Ана и грофот Каренин, браќот на Левин и Кити и браќот на Стива и Доли) и вонбраќната врска на Ана Каренина и Вронски, во романот се испреплетуваат и прашањата за христијанството, политиката, класното уредување во Русија, војната, индивидуалното и колективното живеење, како и прашањето на животот и смртта.

Русија во XIX век е дел од генералната слика за романот. Во период на спротивставеност на идеите на словенофилите и приврзаниците на западниот начин на живеење, важна улога игра прашањето за традицијата во која веруваат конзервативците во руското општество, односно оние што сакаат да се задржи дотогашниот начин на владеење на царот и аристократијата, и прашањето за новите западни вредности, односно рационализмот и демократијата, за што се залагале либералите. Овој судир најдобро е претставен преку ликот на Левин и неговите селани кога

одбиваат да ја работат земјата на нов начин, поради тоа што сметаат дека стариот руски начин на обработка на земјата е најдобар.

И покрај сопствените прашања за моралот со кои се бори целиот свој живот, писателот сепак смета дека моралните закони се дело на самиот Бог. „Одмаздата е моја и јас ќе се одмаздам, рече Бог“ е цитат од Библијата со кој Толстој сака да каже дека добрите луѓе сепак ќе бидат наградени, а лошите казнети – Левин доживува просветление, Ана се фрла под воз. Само Бог може да суди, а не луѓето – е мислата на Толстој кога ги опишува членовите на руското благородничко општество во моментот кога ја озборуваат Ана и скандалот што го предизвикува со неверството во бракот. Сепак, секој добар христијанин треба да знае да им прости на оние што му згрешиле, како што Каренин, сопругот на Ана, му проштава на својот соперник Вронски крај постелата на која лежи исцрпената Ана по раѓањето на девојчето на Вронски. Благородно е да се прифати подадената рака на оние што искрено се каат за своите постапки, смета писателот кога грофот Каренин го прифаќа извинувањето на Вронски.

Дали христијанинот треба да живее од работата на другите и дали да учествува во организирано насилство од името на државата е едно од прашањата што ги поставува Толстој, особено преку ликот на Левин, затоа што смета дека поединецот треба самиот да го најде одговорот на прашањето што е добро, а што е лошо. Затоа Левин нема речиси никаков интерес за „словенското прашање“ и прашува зошто руските војници одат да се борат во туѓи војни само за да убиваат Турци, иако не знаат ништо за реалната причина освен она што ќе им го сервираат весниците.

Тоа што политиката (преку словенското прашање) игра голема улога во милитаризацијата на руските мажи, Толстој го дава примерот на Вронски и Кознишев, кои се приврзаници на ставот дека Русите мораат да застанат во одбрана на своите словенски браќа. Кознишев, поради својот политички активизам, доживува неуспех по издавањето на неговото дело, кое го чини шестгодишен труд. Вронски ја губи Ана, жената што ја сака. Овие неуспеси во животот се причина за нивното придружување на руските доброволци, кои заминуваат да се борат во Србија, затоа тоа што и на двајцата им е потребно нешто што ќе им ја одвлече мислата од приватниот живот. Политичкиот активизам и војната, според Толстој, во овој случај се замена за приватниот живот. Она по што трагаат Вронски и Кознишев, преку политиката и војувањето, Левин го наоѓа во секојдневниот живот. Чувството за припадност кон нешто поголемо од себе, чувството за припадност кон своето семејство и селаните е секако поголемо од вештачкото чувство на поврзаност со другите преку учеството во борбата за слобода на сите Словени.

Со Левин и неговото себепронаоѓање во животот на село наспроти животот на Ана и Вронски во градовите во Русија и Италија, Толстој ги

поврзува и ги споредува вредностите на урбаното и на руралното живеење во Русија во XIX век. Овој дуализам се провлекува низ целиот роман и во неговата основа лежи суштината на филозофијата на писателот, според која, основната суштина на животот во град и во село е тензијата меѓу доброто и лошото, врз база на прикажувањето на искуството од двата човечки начина на живот: личниот, како поединец, и културниот, како член на општеството. На овој начин е прикажана целата панорама на секојдневниот живот во Русија во тоа време.

Брачниот живот на руското благородништво, односно брачната љубов во рускиот XIX век е темата преку која се прекршуваат судбините на главните ликови во романот.

За врската меѓу Каренина и Вронски може да се каже дека ја претставува телесната, фатална љубов, додека Левин и Кити се олицетворение на душевната љубов, преполна со сочувство и проштевање. Толстој дава свое видување на поимот љубов, и смета дека љубовта не смее да биде исклучиво телесна, бидејќи самата таа љубов е самодеструктивна според својата суштина и е лош избор за Ана и за нејзиното опкружување.

Врската на Стива и Доли е спротивна на некомплетната врска меѓу Каренин и Ана. Проблемите на Облонски се само навидум полесни поради двојниот стандард: полесно е мажот да „забега“ отколку жената, затоа што единството на семејството зависи од жената. Толстој покажува дека основните интереси на мажот се надвор од домот, додека жените, како Доли, мора да останат централна точка во семејството, затоа што од нив зависи самото семејство. Стива, Вронски и Каренин, за разлика од Левин, се растргнати меѓу домот и забавата, и сите на еден или на друг начин мораат да се судрат со чувствата на своите жени, кои претходно ги игнорирале. Поделениот брак, на тој начин, му овозможува на незадоволниот партнер да бара себеисполување надвор од конвенционалната институција брак. Ана е пример за поделената природа на неисполнет брачен партнер: таа ги посакува и Каренин и Вронски. Без да понуди решение за ваквите брачни предизвици, Толстој ги развива своите ликови на начин на кој тие ќе одговараат за своите нецелосни врски: Доли ги обожава своите деца, Ана му ја дава на Серјожа љубовта што не може да ја изрази спрема Каренин, додека истата љубов Ана не може му ја даде на своето второ дете Ани, додека мажите се посветени или на својата работа како Каренин или на задоволството, како Стива и Вронски.

Толстој на овој начин го прикажува безнадежниот брак во урбаното општество. Наспроти среќниот брак на Кити и Левин, писателот сепак смета дека бракот и сите врски што се базираат врз материјално-сексуалното ја прават послаба човековата потрага по сопствената среќа. Затоа љубовта на Ана и Вронски ќе се најде во криза кога ќе се јави

Васенка Весловски, како и во периодот кога ќе отпатуваат во Италија за да избегаат од притисокот на високото општество во Петербург.

Патувањето во Италија е само симбол за она што Толстој го има предвидено како судбина на врската меѓу Ана и Вронски. Иако во Италија и двајцата треба да бидат среќни (чувството на среќа на Ана кога го гледа палацото), сепак, нивниот престој на крајот завршува како разочарување (празнината што ја чувствува Вронски кога почнува да слика и да купува слики, сиромашниот социјален живот без балови и свечени фустани на кој биле навикнати во Русија). Сепак, колку и да ја минимизираат улогата на општеството, Ана и Вронски мора да признаат дека за да успее нивната врска, тие мора да бидат прифатени и од општеството.

Критичарите веруваат дека додека Толстој ја пишува *Ана Каренина*, како пример го имал својот брак. Затоа во романот само Левин и Кити имаат брак што е исполнување, а не компромис, затоа што семејството на Левин претставува недолив дел од неговата потрага по среќа. Неговите интереси и неговата љубов се само орудија што му помагаат да ја сфати вистината и неговиот живот да добие смисла, за разлика од оние на Стива, Вронски и Каренин.

Додворувањето на Левин и подоцна бракот со Кити е од суштинска важност за романот. Бракот во романот е претставен како рамка во која се сместува поединецот и неговата посветеност на друга личност, со сите филозофски и религиозни значења што ги има една таква врска. За Левин, бракот е единствениот спас од неговата потрага по себе, затоа што не може да биде сфатен и од благородништвото и од селаните, не може да ја разбере руската култура, но истовремено не може да ги прифати западните правила на живот. Неговата несигурност, односно неговиот комплекс на инфериорност се рефлектира во сцената со додворувањето на Кити. Откако ќе доживее разочарување по одбивањето на Кити, тој се повлекува на својот имот на село и се откажува од своите соништа за среќен брачен живот. Толстој не држи во неизвесност за неговата иднина додека ни го прикажува како работи на теории за руското земјоделство за кои никој не е заинтересиран да ги дознае, исто како што никој не ги чита делата на неговиот брат.

Кога љубовта меѓу Левин и Кити ненадејно ќе се обнови и со светлосна брзина ќе се претвори во брак, во романот тоа е симбол за нешто повеќе од обичен брак. Бракот е потврда за поврзаноста на Левин со другите луѓе и неговото учество во нешто што е поголемо од него – бракот како основа за неговата подоцнежна религиозност. Тој доживува вистинско откровение во моментот кога мора да оди да се исповеда за да добие дозвола да стапи во брак.

Иако се однесува со цинизам и несериозност спрема бракот, прашањата што му ги поставува свештеникот во текот на исповедта се искрата што

ќе го запали огнот на неговите размислувања што ќе му помогнат да ја преброди внатрешната криза и кои ќе му донесат духовна преобразба. На тој начин, Левин и неговата потврда на вербата може да се смета за директен исход на искушението наречено брак. Според Толстој, бракот и верата одат паралелно едно со друго, се надополнуваат во животот на поединецот, затоа што индивидуалноста не е центарот на човековото постоење.

Според тоа, ако Левин е единствениот позитивен лик во романот што го нашол своето спасение во бракот, можеме да кажеме дека Толстој смета дека жената може да ја најде својата среќа единствено преку среќата на својот сопруг, и нè тера да се прашаеме: дали и Ана ќе преживееше ако продолжеше да го сака Каренин или ако добиеше развод и се омажеше за Вронски?

Сепак, на прашањето за среќата во брак, одговорот е концептот што го применува Толстој во оформувањето на ликовите во романот, а кој ги означува условите во кои функционираат ликовите во однос на средината во која се опишани.

„Историската неопходност“ е клучот што нивните животи зависат од средината што ја ограничува нивната човечка природа. Затоа Ана се самоубива, затоа Вронски останува себичен и се вљубува, затоа грофот Каренин потпаѓа под влијание на Лидија Ивановна, затоа Кити не може да биде како Варенка.

Според тоа, историската неопходност помага полесно да се сфати фабулата на романот. Ана Каренина е силата со која човек мора да се бори против животот и неговите предизвици. Затоа човекот мора да биде доволно силен (Левин) за да ги надмине сите кризи, да не остане да стагнира како Каренин или Вронски, или да се предаде поради својата слабост како Ана.

Толстој објаснува во едно свое писмо дека приказните за Ана и Левин се испреплетуваат, меѓутоа, тоа вкрстување не е видно на почетокот на романот. Комплексноста на *Ана Каренина* се состои во двојниот заплет. Ако Ана е централниот лик во романот, Константин Левин е неговиот позитивен лик. Ана и ликовите околу неа го добиваат своето животно искуство од урбаната цивилизација, додека Левин е производ на индивидуалистичките околности што ги произведува селото. Неговите вредности влечат корени од наследството на предците, додека Ана зависи од нејзината роља на љубовница во општествените кругови. И покрај тоа што доаѓаат од различни средини, нишката што ги спојува двајцата е во нивната потрага по себеси и смислата на нивните животи надвор од границите на општествено прифатените норми на тогашното современо руско општество. Во суштина, и Ана и Левин бараат љубов како причина за нивното постоење и себеисполнување.

Едноставноста на ликовите и истовремено сложеноста на нивните карактери е умешноста со која Толстој ги прикажува двете страни на

руското високо општество. Во центарот на вниманието е Ана Каренина, прикажана како нитка што ги преплетува животите на главните ликови и која ни ја доловува вистинската слика на руското општество, кое освен високиот углед и луксузниот живот, има и една друга, поинаква страна. Паралелно ги одвива нивните приказни, а притоа ги надополнува ликовите едни со други. На моменти се прашувате дали, всушност, Ана е главниот лик и дали би била тоа што е без Вронски, Алексеј Александрович, Левин, Кити и сите други ликови што го надополнуваат нејзиниот живот.

Ана Каренина е претставена како жена што поседува храброст, дотогаш невидена во руското високо општество, за да отиде чекор подалеку од „моралот“ што самите благородници не го почитуваат. На пример, прељубата е забранета за Ана, иако таа бара развод на бракот во кој се чувствува несреќно, додека, од друга страна, општеството ги прифаќа за нормални неверствата на нејзиниот брат, па дури и ги охрабрува. Таа е длабоко несреќна, можеби и поради фактот што нејзиниот возрасен сопруг не ѝ посветува доволно внимание, преокупиран со работата, или, пак, можеби онаа вистинска љубов по која таа трага во животот не е вистинската меѓу неа и грофот Каренин. Запознавањето со Вронски и вонбрачната врска ја прават да се чувствува жива, иако за својата индивидуална среќа мора да се откаже од бракот, од материјалната сигурност, од своето минато и иднина во високото општество, таа дури мора да се откаже и од својот син – Ана мора да се откаже од својот живот и да започне нов.

Новиот живот за неа претставува борба, навидум лесна за неа, затоа што е подготвена и на најголема жртва од името на љубовта и сопствената среќа. Меѓутоа, таа борба, која на почетокот изгледа лесна, на крајот се претвора во војна во која таа е губитникот, затоа што завршува фатално за неа. Борбата против општеството, неговите двојни стандарди, благородништвото како фактор што одлучува кој ќе биде на добар глас, а кој не, е ненадминлива пречка кон конечното пронаоѓање на индивидуалната среќа.

Ликот на Ана е спој на човечки особини што се спротивставуваат во моментите кога на обичниот читател му се чини дека таа е само приказ на обична благородничка. Но истовремено е и храбра и неверојатно дрска да му се спротивстави на целото општество, и мајка на која ѝ недостига исто толку храброст да донесе одлука за тоа што е повеќе важно – дали љубовта спрема мажот или љубовта спрема сопствените деца. Нејзиниот лик постојано се наоѓа на распатие, на кое секој човек би си ги поставил истите прашања пред да донесе одлука дали индивидуалната, сексуална љубов е доволно вредна за да се прекршат принципите на општеството во кое живее, или, пак, човек мора да му се покори на своето опкружување и по линија на помал отпор да живее во навидум среќно семејство за сметка на своите индивидуални чувства, дали човек мора да остане христијанин и да го сврти и другиот образ за општеството што немилосрдно казнува дури

и ако сопствената среќа мора да се бара надвор од невидливите граници на „моралот“.

За да го опише моралот на високото општество, писателот користи прецизна техника со која ликовите, дејството и местата во романот се опишани во доволна мера за да можат да му дадат доволно слобода на читателот самиот тој да си ги претстави како реални карактери. На пример, кога го опишува моментот како Љова ја замислува Ана: „Љова си претстави тип жена, мажена, од високото општество, но која се изгубила себеси“. Нараторот не е присутен како лик што е директно вклучен во дејството на романот, туку само придонесува чувствата и претставите на ликовите да го натераат читателот да се стави во улогата на самите ликови. Иако раскажувачот го користи правото да ги осуди ликовите за нивните постапки, сепак, неговата присутност е речиси незабележлива во однос на активниот внатрешен живот на Ана, Вронски и Левин.

Толстој прави неверојатен спој на времето и просторот, на животот и пресвртите што се случуваат во моменти кога никој не ги очекува, како, на пример, споменатата сцена со проштавањето или, пак, сцената кога Ана доаѓа скришно во домот на својот поранешен сопруг само за да си го види синот, а сето тоа подоцна излегува како сон на Алексеј.

Кулминација во романот е самиот крај, преку внатрешниот монолог на Ана, додека оди до железничката станица на местото за кое не претчувствува дека ќе биде арената во која ќе се одигра нејзината последна битка.

Токму поради богатството од „внатрешен монолог“, романот *Ана Каренина* го сметаат за психолошки роман. Секој лик, преку сопствениот дискурс, го покажува својот внатрешен живот преку рекапитулација на своите мотивации, претходните искуства и плановите за во иднина.

Со употреба на епитети и повторливи фрази Толстој овозможува да се направи разлика меѓу големиот број ликови во романот. „Лесниот од“ на Ана се појавува често, исто како и лицето на Стива, очите на Кити, гласот на Каренин. Символиката што ја користи за да го наведе читателот на разбирање на внатрешниот свет на ликовите е уште еден дел од неговото мајсторство: бурата како симбол на внатрешниот свет на ликот, символиката на железничката станица, трката со коњи како пример за врската на Ана и Вронски, нејзиниот двоен карактер даден преку внатрешниот монолог, „човечето“ во нејзиниот сон како предзнак за несреќата што ќе следува, мислите за самоубиството на Левин, обидот за самоубиство на Вронски, се детали што Толстој им ги припишува на своите ликови како обид да се предвиди нивната судбина, која сепак е нејасна до самиот крај на романот.

Преку деталите Толстој навлегува и во навидум небитни прашања за ликовите во романот, меѓутоа важни за неговата комплексност и целосност. Така, во сцената со гласањето за претставник на благородништвото,

дознаваме и за политичкиот живот во Русија во XIX век, преку животот на Ана, Доли и Кити можеме да ја видиме положбата на жената во општеството, додека преку Левин можеме да добиеме мошне јасна слика за аграрните и за образовните реформи што се предлагале во тоа време, како и за положбата на селанецот во царството. Сите ликови имаат во себе и политички став и преку нив Толстој се обидува да ги прикаже своите ставови и идеи за иднината на тогашната современа Русија. Значи, покрај епитетот психолошки, на романот може да му се додаде и придавката социјален, затоа што го прикажува и руското општество во целина.

Самата комплексност го прави романот интересен и од филозофски аспект. Прашањето за смртта е присутно уште по запознавањето со Левин, кога тој разговара со еден филозоф за смртта, прашувајќи го дали тој верува дека суштествувањето престанува по смртта на телото. Ана е сведок кога еден човек се фрла под воз. Левин ја гледа болната смрт на својот брат Николај, размислува за самоубиство, Ана размислува за смртта пред да се самоубие. За неа смртта е излез од проблемите, за Левин, смртта е финалето на неизбежниот крај на постоењето.

Не е случајна сцената кога Ана се фрла под воз. Нејзиното запознавање со Вронски се случува на железничка станица, а смртта на железничарот по нивната средба е предзнакот за нивната врска. Ана исто така завршува на железничка станица, под воз, како симбол за нејзиното излегување „од шините“ на животот.

А кога е во прашање описот на животот и сите негови сложености, ретко кој (ако и воопшто некој) може да се мери со Лав Николаевич Толстој: неслучајно неговиот колега по перо, великиот Фјодор Михајлович Достоевски, го нарекува „бог на уметноста“!

Роден во 1828 година во Јасна Полјана, во голема и богата благородничка фамилија. Мајка му умира кога тој има две години, настан што ќе има големо влијание врз неговото творештво. Некои критичари сметаат дека ликот на синот на Ана Каренина, Серјожа, е автобиографски, а преку ликот на Ана е идеализирана мајката на писателот.

На деветгодишна возраст семејството на писателот се преселува во Москва, а набрзо неговиот татко е убиен во текот на едно патување. Од тој момент, смртта како идеја е присутна во животот на Толстој, нешто што се забележува во целото негово творештво, а особено присутна, како што наведовме погоре, преку ликовите на Ана Каренина и Константин Левин.

Во младоста Толстој покажува мал интерес за учење. Откако е примен на Универзитетот во Казањ, се определува да студира право и ориентални јазици. Неговиот интерес е фокусиран врз Персија, Турција и Кавказот, интерес што исто така ќе биде одразен и во неговото творештво. Сепак, не успева да го заврши школувањето откако ќе се откаже во 1847 година. Критичарите исто така сметаат дека неговата неумешност да се снајде во

високото општество е претставена преку ликот на Константин Левин и чувството дека не му припаѓа на таквото друштво на почетокот на романот.

Во 1851 година Толстој го посетува својот брат во руската армија и одлучува да се пријави во војска. Службата ќе го однесе во вителот на Кримската војна (1854 – 1856) каде што ќе се стекне со искуство кое ќе го преточи во *Севастіополскиџе раскази* напишани во 1855 година. Толстој ја користи можноста да пишува додека служи во руската армија и тој период е познат по добро прифатените од критиката автобиографски романи *Действије* (1852), по кој следуваат *Момчиштво* (1854) и *Младоси* (1857). Неговите антивоени чувства како последица од личното искуство исто така можат да се видат преку критиката за Српско-турската војна во последниот дел од *Ана Каренина*.

Во 1862 година Толстој се жени за Софија Андреевна Берс. Во следните две децении од својот живот тој му се посветува на своето семејство, имотот и на пишувањето на двата најголеми романа, *Војна и мир* (1865 – 1869) и *Ана Каренина* (1875 – 1877). Описот на додворувањето на Левин кон Кити Шчербацка исто така има многу автобиографски елементи, односно Толстој го прикажува сопственото додворување и венчавање за Софија Андреевна, до детали во кои го опишува и моментот кога Левин ја заборава сопствената кошула за венчавката во црква.

Кога пишуваме за животот на Толстој и за неговите автобиографски елементи во романот *Ана Каренина*, потребно е да го споменеме и неговото патување во Западна Европа, делумно и за проучување на западните образовни модели. По враќањето, тој се зафаќа со градење школи и едукација на своите селани. Директната комуникација со селаните, увидот од прва рака во нивниот живот, доведува до тоа Толстој да почне да има повисоко мислење за нивниот морал, дружењето, нивната претстава за животот воопшто. И овде можеме да направиме паралела со ликот на Константин Левин и неговиот став спрема селаните, заедно со идеите за подобрување на нивниот живот. Грофот Толстој го менува своето мислење во однос на животот на високото благородничко општество, со тоа што почнува да ја критикува извештаченоста на нивното однесување во општеството, а преку тоа да бара и духовна обнова откако ќе се откаже од имотот на своето семејство.

Толстој пишува во период кога руското општество доживува радикална трансформација. Од заостаната рурална економија, Русија се претвора во голема индустријализирана светска сила. Сето тоа е проследено со дебата меѓу двете интелектуални групи во земјата – словенофилите, со нивното верување дека руската култура е надмоќна во однос на европската, и западњациите, приврзаници на либералната мисла. Како што е наведено на почетокот на поговорот, елементи на идеите за тоа дали Русија треба да го задржи својот правец на развој или да го смени радикално својот

општествен систем се содржани и во Ана Каренина – селаните на Левин сакаат да работат со старите плугови (идеја за отфрлањето на западната модернизација), додека Каренин е бирократ со западен начин на работа – ефикасен, но бесчувствителен.

Несигурноста на Толстој во врска со нужните општествени промени најдобро е отсликана преку сцената со локалните избори во романот – гласањето побудува голем ентузијазам кај благородниците, но на крајот самото гласање излегува без некаков ефект, па дури и бесмислено.

Критичарите ја сметаат *Ана Каренина* за пресвртница во кариерата на Толстој, како дело со кое тој почнува да чекори кон духовноста, кон верата. Ана Каренина е лик чиј карактер писателот истовремено и го оправдува и го казнува, додека Левин е гласот што најмногу одговара на филозофијата на животот на писателот.

Филозофијата на Толстој, базирана врз самата природа на нештата, во која среќата на човекот е производ на многу неопходни морални услови што мораат да бидат исполнети, за писателот станува неиздржлив товар при крајот на неговиот живот. Разочаран од постојаните караници со својата сопруга, тој ја напушта тајно Јасна Полјана во ноември 1910 година на возраст од 82 години. По патот се разболува и умира од пневмонија на една железничка станица, оставајќи им на генерациите што следуваат ремек-дела на светската книжевност: *Дејствието*, *Момчињето*, *Младосиј*, *Севасџојолски раскази*, *Козаци*, *Војна и мир*, *Ана Каренина*, *Смртијата на Иван Илич*, *Кројцерова соната*, *Воскресение*, *Аџи Мурај*.

Косијадин Голаков